

4113
RZĄDZĄCY SENAT

i

RADA PAŃSTWA.

W I L N O,

JÓZEF ZAWADZKI WŁASNYM NAKŁADEM.

1 8 2 7.

RZĄDZĄCY SENAT

i

RADA PAŃSTWA.

Koszyński, czy nie raczej
Krańchid 2 Półkowna

PORZĄDEK

MYŚLENIA SPRAW W RZĄDZĄCYM
SENACIE I RADZIE PAŃSTWA

A. KOROWICKIEGO M. o. P.

Dozwala się drukować pod tym warunkiem, ażeby przed zaczęciem sprzedaży złożone były w Komitecie cenzury egzemplarze tej książki: jeden dla tegoż komitetu, dwa dla departamentu Ministerium oświecenia, dwa egzemplarze dla Imperatorskiej publicznej biblioteki, jeden dla Imperatorskiej Akademii nauk i jeden dla Imperatorskiego Uniwersytetu w Abo. Wilno d. 30 Grudnia 1826 roku.

Cenzor Radzca Kollegialny SYMON ŻUKOWSKI.

W I L N O

JÓZEF ZAWADZKI WŁASNĄ NAKŁADEM

1 8 2 7

PORZĄDEK

SĄDZENIA SPRAW W RZĄDZĄCYM
SENACIE I RADZIE PAŃSTWA

P R Z E Z

A. KOROWICKIEGO M. o. P.

W I L N O

JÓZEF ZAWADZKI WŁASNĄ NAKŁADEM.

1 8 2 7.

Non facilis esto, aut proclivis, ad iudicia rescindenda aditus:
per appellationes, aut impetitiones de errore, aut revisus et similia.

Baco, Aphorism. 97.

KOMPUTER

548.94/99 (438) "18"

342.52/53 (433) "18"

Przedmowa.

PRZEKONANY o potrzebie i niedostatku
xiąg, któreby w nauce sądowego trybu
sprawiedliwości, przez wszystkie idąc
stopnie, za przewodnika służyć mogły:
po wydaniu na ten koniec Processu cy-
wilnego litewskiego, przedsięwziąłem wy-
łożyć materią o porządku prawnym,
iaki się zachowuje w Senacie i Radzie
Państwa. W tym iedynie celu, Zwie-
dziłem stolicę, abym ze względu na
mój obowiązek; zasięgnął potrzebnych
wiadomości w samem źródle, z którego
wyływa wszelka moc i władza sądowa.

Upowszechnienie przedmiotu z istoty
swoiej tak ważnego, iakim jest szafunek
sprawiedliwości, w zgłębieniu i zastoso-
waniu swem do praktyki, zarówno wpły-
wającego na dobro osob częstokroć szuka-
jących w najwyższych instancjach spra-
wiedliwości iak czyniących im w popiera-
niu interessów prawną postugę; było dla
mnie dostatecznem zachęceniem, w przed-

sięwzięciu i pokonaniu, z rozmaitych względów wynikających trudności. A lubo w pomienionem dawniejszem moim dziele, przebiegając z kolei wszystkie stopnie sądowe; zaiść wypadło dwie najwyższe magistratury, których ostateczne wyroki, noszą na sobie cechę, zarówno sądowej iak prawodawczej władzy: zamierzona atoli krótkość, nie dozwoliła podać obszerniejszego objaśnienia biegu interessów, wzmiankowanym trybunałom właściwych — i dla tego, nową uczynić przysługę zwolennikom Temidy, za rzecz przyzwoitą osądziłem.

Całą osnovę niniejszego traktatu, za dalszy ciąg Processu albo raczey dodatku do niego, uważać się mogącego, czerpałem z samych ustaw; niezaniedbując dla większej iego dokładności, wszelkich środków, iakie wynaleźć i z nich korzystać można było*). Pisatem w Wilnie, dnia 30 Grudnia 1826 roku.

A. K.

*) Co do porządku kancelaryjnego w Senacie, miałem pod ręką: описание канцелярскаго порядка etc. изданное Сергеем Васильевымъ, Москва 1824 in 8.

REGISTR MATERYY.

C Z E Ś C I.

RZĄDZACY SENAT.

ROZDZIAŁ I.

SENAT W POWSZECHOŃCI I KAŻDY DEPARTAMENT
W SZCZEGÓLNOŚCI UWĄŻANY.

- Prawa i obowiązki Senatu § 1.
- Podział Senatu na departamenty § 2.
- Pierwszy departament § 3.
- Dalsze departamenty Senatu § 4.
- Departament graniczny i heroldya § 5.
- Rozkład guberniy na departamenty Senatu § 6.

ROZDZIAŁ II.

RODZAJE SPRAW CYWILNYCH DO SENATU WYTACZANYCH
I PORZĄDEK ICH POSTĘPOWANIA.

- Rodzaje spraw cywilnych § 7.
- Pisma wchodzące gdzie i iak postępują? § 8.

Jakie pisma postępują do registratury, oraz innych wydziałów? § 9.

ROZDZIAŁ III.

REGISTRATURA, ZAPISYWANIE W NIEJ SPRAW I ROZDAWANIE ICH DLA PRZYGOTOWANIA *DOKŁADU*.

Do jakich xiąg zapisują się papiery, wchodzące do registratury? § 10.

Porządek w registraturze § 11.

Dalszy ciąg o registraturze § 12.

ROZDZIAŁ IV.

PRZYGOTOWANIE SPRAW DO DECYZYI, *DOKŁAD*, ZAPADNIĘCIE WYROKU I WYKONANIE IEGO.

Przygotowanie sprawy do decyzji § 13.

Objasnienie interessu czyli *zapiska* § 14.

Jak się przygotowują wyroki Senatu? § 15.

ROZDZIAŁ V.

PRAWIDŁA, PODŁUG KTÓRYCH ROZBIERANE I SĄDZONE SĄ SPRAWY, W SENACIE.

Jak zapadają wyroki w Senacie i kiedy są ostateczne? § 16.

ROZDZIAŁ VI.

CZYNNOŚĆ I OBOWIĄZKI POMOCNIKÓW SEKRETARSKICH, PROTOKULISTÓW I EKSEKUTORÓW.

Czém się trudnią pomocnicy sekretarza? § 17.

Co zawierają w sobie protokoły, oraz powinność protokulisty § 18.

Obowiązki eksekutora § 19.

Dalszy ciąg o powinności eksekutora § 20.

ROZDZIAŁ VII.

XIĘGI W KANCELLARYI DEPARTAMENTÓW SENATU ZAPROWADZONE I ZAWIADYWANIE KANCELLARYĄ.

Jakie są xięgi w kancelaryi departamentów Senatu? § 21.

Kto zarządza kancelaryą Senatu w departamentach? § 22.

Kto zawiaduje expedycjami? § 23.

ROZDZIAŁ VIII.

PORZĄDEK SĄDZENIA SPRAW KRYMINALNYCH, W DEPARTAMENTACH SENATU.

Rodzaje spraw kryminalnych § 24.

Sprawy śledztwienne § 25.

Jakie sprawy kryminalne i śledztwienne, przechodzą na rewizyą do Senatu? § 26.

Ekstrakty i kolej sądzenia spraw § 27.

ROZDZIAŁ IX.

TRYB POSTĘPOWANIA SPRAW KRYMINALNYCH, W POWSZECHNEM ZEBRANIU SENATU.

W jakich przypadkach, wytaczają się sprawy, do powszechnego zebrania? § 28.

Jak przechodzą sprawy z departamentów, dla rozmaitości zdań? § 29.

Przeniesienie sprawy do powszechnego zebrania, dla iey osobliwości § 30.

Przeniesienie sprawy do powszechnego zebrania, na skutek imiennego ukazu § 31.

Xięgi i cały porządek kancelaryyny, w powszechnem zebraniu § 32.

Władza ober-prokurora pierwszego departamentu, w powszechnem zebraniu § 33.

Prawidła, podług których sądzone są sprawy, w powszechnem zebraniu § 34.

C Z Ę Ś Ć II.

R A D A P A Ń S T W A.

R O Z D Z I A Ł X.

RADA PAŃSTWA W POWSZECHNOŚCI I W SZCZEGÓLNOŚCI
UWAŻANA.

Władza, skład i podział Rady § 35.
Powszechne zebranie Rady § 36.

R O Z D Z I A Ł XI.

INTERESSA WŁAŚCIWE POWSZECHNEMU ZEBRANIU
RADY PAŃSTWA.

Jakie są interessa, rozbierane w powszechnem zebraniu
Rady? § 37.
Jakie interessa nie należą do Rady? § 38.
Jak się odbywają sprawy w departamentach Rady? § 39.
Jak przychodzą sprawy do powszechnego zebrania Ra-
dy? § 40.
Jak się rozbiegają interessa, w powszechnem zebraniu
Rady? § 41.

R O Z D Z I A Ł XII.

ŻURNAŁY, PRZYGOTOWANIE SPRAW I DECYZYJ.

Żurnały albo protokoły Rady § 42.
Interessa Radzie niewłaściwe § 43.
Jakim trybem przygotowują się sprawy do decyzji?
§ 44.

R O Z D Z I A Ł XIII.

KOMMISSYA PROŚB I KANCELLARYA PAŃSTWA.

Kommissya prośb § 45.
Skargi, jakie są nieskuteczne? § 46.
Prośby o nagrodę, kiedy są nieskuteczne? § 47.
Kancellarya Państwa § 48.

C Z Ę Ś Ć I.

R Z A D Z A C Y S E N A T.

R O Z D Z I A Ł I.

SENAT W POWSZECHNOŚCI I KAŻDY DEPAR-
TAMENT W SZCZEGÓLNOŚCI UWAŻANY *).

§ 1. Senat jest najwyższym w Pań-^{Prawa i o-}
stwie trybunałem, któremu podlegaia^{bowiazki}
wszystkie inne sądownictwa. Jako do-^{Senatu.}
zorca praw i sądów, czuwa nad powsze-
chnym wymiarem sprawiedliwości; do-
gląda należytego wybierania podatków i
zachowania akuracności w rozchodach
skarbowych, podług przepisanych etatów;
obmyśla środki dążące do ulżenia potrzeb
kraiovych, utrzymania powszechnego bez-
pieczeństwa i spokoyności, tudzież poło-
żenia tamy wszelkim bezprawiom. Senat
przeto ma moc oddawania pod sąd prze-
winiających urzędników, naznaczania no-
wych do niektórych mieś wakuiących i
wynoszenia do rang a). Ostateczny roz-

biór spraw cywilnych, kryminalnych i granicznych b); należy do wyrokowania Senatu. Władza jego, ograniczona jest tylko wolą Monarchy; który w nim prezyduje. Ukazy Senatu, tak wszystkich obowiązują, jak cesarskie. — Sam tylko Monarcha lub Jego wyraźny rozkaz, może wstrzymać postanowienie Senatu. Wszystkie imienne ukazy, oprócz wymagających szczególnego sekretu, przez wszystkie sądownictwa i osoby, którym dane będą: powinny być wnoszone do Senatu, dla powszechnego ich w kraju ogłoszenia. — Kollegia, naczelnicy gubernij i sądownictwa, bezpośrednio od Senatu zależące: w zdarzeniu wątpliwości prawnej lub potrzebującej rozwiązania trudności, niemniej o wszystkiem co tylko jest godnem uwagi, w interessach do Senatu należących; przedstawiają raportami i doniesieniami, zarówno jak prokuratorowie z miejsca swojego, odnoszą się do ministra sprawiedliwości. — Senat jeśli znajdzie w ogólnych interessach Państwa, trudny do wykonania ukaz, w szczególnych zaś sprawach, przeciwiący się innym ustawom albo niejasny; może uczynić w tém przedstawienie (докладъ) Monarsze — Lecz gdy na skutek jego, nienastąpi odmiana: ukaz pozostaje w zupełnej swej mocy. Każdego, senatora jest obowiązkiem donosić o uszczerbku Państwa i przestępcach pra-

wa, sobie wiadomych c): przeto, gdy dostrzeże w ciągu roztrząsania iakowey sprawy, zaniedbanie prawnego porządku, chociażby w kancelaryi Senatu; obowiązany jest przelożyć uchybienie Senatowi na uwagę: dla postąpienia z winnym podług ustaw. Senator nakoniec, w zdarzeniu wykroczenia z urzędu swojego, nie gdzie indziej sądzony być może: jak tylko w powszechném zebraniu Senatu d).

*) Senat ustanowiony przez PIOTRA W. w 1711 roku z tytułem *rządzącego* (правительствующий), składał się z jednego tylko departamentu; w którym zasiadało dziesięciu senatorów i jeden obersekretarz. Za KATARZYNĘ I. przez krótki czas, nazywał się *wysoki* (высокий) Senat. ELŻBIETA potwierdziła go, zostawiając w takim składzie, jak był za PIOTRA W. W 1763 roku Xbra 15, podzielony został na sześć departamentów, z których cztery było w Petersburgu, a dwa w Moskwie: na miejscu skasowanej *senackiej kancelaryi*. Za PAWEŁA I. Cesarza, dla ulżenia Senatu i oswobodzenia go od nagromadzonych po wszystkich departamentach spraw; utworzone zostały ukazem 1796 Xbra 13 trzy doczesne departamenty, na interessa: 1) skarbowe, 2) prywatne i 3) graniczne; które trwały aż do 1805 roku. Ukazem wieczney pamięci ALEXANDRA I. 1802 7bra 8, obowiązki Senatu w szczególności opisane, władza zaś i prerogatywy rozszerzone zostały, oraz z powodu świeżo ustanowionego wtenczas Ministerjum, zalecono wszystkim ministrom: zdawać sprawę Monarsze, z powierzonego zarządzania wydziału interessów na piśmie, przy końcu każdego roku; nie inaczej jak za pośrednictwem Senatu. Nakoniec w 1805 roku Januar. 27 dodano dwa nowe departamenty i pomiędzy nich rozdzielono gubernie. Otdąd

więc cztery departamenty cywilne i piąty kry-
minalny, są w Petersburgu; szósty zaś krymi-
nalny, siódmy i osmy cywilne, w Moskwie.—
Wszystkie ustawy względem władzy, prerogatyw
i obowiązków Senatu wydane, czytać można
w zbiorach praw: Maximowicza, (Указатель
законовъ) Cz. V. i następne; Prawikowa (Па-
мятникъ изъ законовъ) Cz. I. p. 501.—Cz. V.
p. 190 i Cz. VI. p. 306; Chapylewa, (Система-
тическое собрание Россійскихъ законовъ) Cz. I.
p. 8. Cz. IV. p. 437. Nakoniec Chawskiego (Со-
брание Росс. зак. о правительствующемъ Се-
нате) Cz. XI.

- a) Uk. 1790 Xbra 16 i 1801 Aug. 1 o rangach.
b) Uk. 1802 7bra 8. — Co do spraw granicznych,
te w guberniach: wileńskiej, grodzieńskiej, miń-
skiej i podolskiej; rozbierane są ostatecznie
w sądach granicznych gubernialnych, wyjąwszy
tylko sprawy skarbowe, drogą rewizyi do Se-
natu przechodzące.
c) Uk. 1760 Aug. 16. — 1802 7bra 8. — Senatorowie
częstokroć wyznaczani bywają, na rewizyą gu-
bernij; w której odbywaniu, iak się mają spra-
wować: nauczają instrukcyja 1805 Aug. 1. w tym
celu przepisana. + (Chaw. XI p. 55)
d) Ukaz 1802 7bra 8.

Podział Se-
natu na de-
parta-
menty.

§ 2. Senat podzielony jest na ośm de-
partamentów, z których pierwszy, drugi,
trzeci, czwarty i piąty, znajdują się w Pe-
tersburgu; szósty zaś, siódmy i osmy w Mo-
skwie. Senatorowie wszystkich departa-
mentów petersburskich lub moskie-
wskich, razem zgromadzeni, składają po-
wszechnie zebranie departamentów rzą-
dzącego Senatu. Nieograniczona jest li-
czba senatorów: iedni z nich przywiązani
są do pojedynczych departamentów, oraz

zasiadają w powszechnem zebraniu; dru-
dzy zaś mają przeznaczenie zasiadać, w po-
wszechnem tylko zebraniu departamentów
Senatu a). Do kompletu w pojedynczych
departamentach, potrzeba trzech osób.
W każdym departamencie, znajduje się ie-
den lub dwóch ober-prokuratorów, kilku
ober-sekretarzów i sekretarzów, tudzież
ich miejsce zastępujących. — Po wszystkich
zaś departamentach, równą władzę spra-
wuje, na miejscu dawnego generał-pro-
kurora, minister sprawiedliwości. *obowiazek i sekretar.*

- a) Liczba senatorów w obecnym czasie, po wszy-
stkich departamentach Senatu i w powszechnem
iego zebraniu, na liście się znajdujących jest 119.

§ 3. Pierwszy departament Senatu, nie
trudni się sądzeniem spraw; lecz roztrząsa
interessa Państwa wewnętrzne i polityczne,
iakoto: 1) tyczące się kollegium woien-
nego i admiralicyi, kancelaryi woysko-
wey dońskiej i czarnomorskiej a); 2) ścią-
gające się do Synodu i podległych iemu
urzędów, heroldyi, archiwum, tudzież
drukarni Senatu b); wreszeie 5) Wydział
interessów: policyyny, uczony, pocztowy,
wodney komunikacyi c), medyczny, a-
rendy dochodów skarbowych z monopo-
lium przedawania trunków d), opieka ko-
lonistów, wieyskie magazyny, skarbowe
budowy, fabryki, kopalnie, opatrzenie
Państwa solą, popisy ludności czyli re-

Pierwszy
departa-
ment.

gestra rewizyjne, wszelka skarbowa własność, dobra udzielne, kapituła orderów i w powszechności: wszelkie interesa dotyczące się ogólnych potrzeb, tudzież narodowej pomyślności, są przedmiotem zatrudnienia pierwszego departamentu.

- a) Uk. 1805 Januar. 27.
- b) Uk. 1763 Xbra 15.
- c) Uk. 1804 Apryla 19.
- d) Opinia Rady Państwa 1814 gbra 30i.

Dalsze departamenty
Senatu.

§ 4. Drugi, trzeci, czwarty, siódmy i osmy departamenty; przeznaczone są, na sprawy cywilne; piąty zaś i szósty, na sprawy kryminalne. — Z tych trzeci i szósty, rozdzielony jest na dwa, a piąty na trzy oddziały a).

- a) Naywyżey zatwierdzone *dokłady* Ministra sprawiedliwości: 1808 Marca 16. i 1809 Januar. 6, tudzież imienny naywyższy ukaz, dany Senatowi 1824 Januar. 4.

Departament graniczny i heroldya.

§ 5. Oprócz wymienionych departamentów Senatu, znajduje się jeszcze *graniczny departament*; trudniący się rozgraniczeniem skarbowych gruntów, po guberniach się znajdujących i *heroldya*, do liczby tamtych nie wchodzące; chociaż co do praw swoich, zupełnie im równe. W tej ostatniej zasiada, *heroldmeyster* i trzej jego towarzysze. Głównym obowiązkiem heroldyi, jest mieć dokładną wiadomość o familiach szlacheckich całego Państwa.

W tym celu, trudni się ona: 1) roztrząsaniem i zatwierdzaniem *przez stanami* wywodów szlachectwa, tudzież 2) wciąganiem wywiezionych familij do herbarza, według ustanowionego na to porządku; 3) utrzymywaniem *ksiąg* genealogicznych, i alfabetycznego rejestru szlachty, pierwszych ośmiu i wszystkich czternastu klass a). Wydaie potrzebującym, kopie dekretów wywodowych, dyplomatów na rangi i tytuły, tudzież przywilejów, na majątki i nadania rozmaite. Do heroldyi należy, mieć wiadomość o wakujących urządach, służby cywilney i donosić Senatowi o podwyższaniu urzędników do rang b).

- a) Podług tabelli o rangach Piotra W. 1722 roku 24 Januar. ogłoszoney, wszystkie rangi cywilne do woyskowych zastosowane; dzielą się na czternaście klass: z których pierwsze cztery są generalskie; drugie cztery, sztab-officerskie; pozostałe zaś sześć ober-officerskie. — Pierwsze osm aż do maiora włącznie, nadają szlachectwo dziedziczne; drugie zaś sześć, tylko osobiste: na mocy przywilejów szlachcie nadanych 1785 roku 21 Kwietnia.
- b) Uk. 1803 Febr. 4.

§ 6. Wszystkie sprawy tak cywilne jak kryminalne, oprócz należących do pierwszego departamentu, granicznego i heroldyi; przechodzą z rozmaitych gubernij w następujące departamenty Senatu a): do drugiego cywilnego, z gubernij: 1) nowogrodzkiej, 2) twerskiej, 3) pskow-

Rozkład gubernij na departamenty Senatu.

skiey, 4) smoleńskiey, 5) ołonieckiey, 6) archangielskiey, 7) kostromskiey, 8) iaroslawskiey, 9) wologodzkiey, i 10) wiatskiey b). — *Do trzeciego cywilnego, pierwszego oddziału:* z guberniy: ~~1) kiiowskiey, 2) wołyńskiey, 3) podolskiey, 4) mińskiey, 5) wileńskiey, 6) grodzieńskiey, 7) witebskiey, 8) mohilewskiey, 9) obwodu białostockiego i 10) rzymskokatolickiego kollegium c).~~ — *Do drugiego oddziału, tegoż departamentu,* z guberniy: ~~1) czernihowskiey, 2) połtawskiey, 3) inflanckiey, 4) estlandzkiey, 5) kurlandzkiey, 6) finlandzkiey, i 7) z iustickollegium inflantskich, estlandzkich i finlandzkich spraw d).~~ — *Do czwartego cywilnego,* z guberniy: 1) sanktpetersburgskiey e), 2) kazańskiey, 3) orenburgskiey, 4) permskiey, 5) tobołskiey, 6) irkuckiey i 7) tomskiey. — *Do piątego kryminalnego, pierwszego oddziału,* z guberniy: ~~1) sanktpetersburgskiey, 2) archangielskiey, 3) ołonieckiey, 4) wologodzkiey, 5) nowgorodzkiey, 6) twerskiey, 7) iaroslawskiey, 8) kostromskiey i 9) włodzimirskiey f).~~ — *Do drugiego oddziału,* z guberniy: 1) witebskiey, 2) mohilewskiey, 3) smoleńskiey, 4) kalugskiey, 5) połtawskiey, 6) czernihowskiey, 7) kiiowskiey, 8) slobodzko-ukraińskiey i 9) kurskiey.

Do trzeciego oddziału, z guberniy: 1) pskowskiey, 2) inflanckiey, 3) estlandzkiey

4) Ukazem 1826 gbru 5. do tego departamentu przesłano sprawę narci. 32 z Kom. sp. Konstantynopolskiej prokuratury. of. N. 8.

skiey, 4) kurlandzkiey, 5) mińskiey, 6) wileńskiey, 7) grodzieńskiey, 8) obwodu białostockiego, 9) wołyńskiey i 10) podolskiey g). — *Do szóstego kryminalnego, pierwszego oddziału,* z guberniy: 1) moskiewskiey, 2) niżegrodzkiey, 3) kazańskiey, 4) sybirskiey, 5) penzeńskiey, 6) saratowskiey, 7) orenburgskiey, 8) wiatskiey, 9) permskiey, 10) tobołskiey, 11) tomskiey, 12) irkuckiey i 13) ieni-seyskiey h). — *Do drugiego oddziału,* z guberniy: 1) ~~kazańskiey~~, 2) tulskiey, 3) orłowskiey, 4) woroneskiey, 5) tambowskiey, 6) ekaterynosławskiey, 7) tauryckiey, 8) chersońskiey, 9) ^{obwodu} bessarabskiey, 10) astrachańskiey, 11) ^{obwodu} kaukaskiego, 12) gruzyi i 13) woyska dońskiego i). — *Do siódmego cywilnego,* z guberniy: 1) moskiewskiey, 2) astrachańskiey, 3) ^{obwodu} kaukaskiego, 4) włodzimirskiey, 5) woroneskiey, 6) kalugskiey, 7) kurskiey, 8) niżegrodzkiey i 9) slobodzko-ukraińskiey. — *Do osmego cywilnego:* z guberniy: 1) orłowskiey, 2) penzeńskiey, 3) kazańskiey, 4) saratowskiey, 5) sybirskiey, 6) tambowskiey, 7) tulskiey, 8) ekaterynosławskiey, 9) tauryckiey i 10) chersońskiey.

a) 1805 Januar. 27 naywyżey zatwierdzony podział guberniy.

b) Uk. 1821 Januar. 19.

c) Naywyżey zatwierdzony 1809 Januar. 6. *dokład* ministra sprawiedliwości.

- d) Naywyżey zatwierdzony 1809 Jan. 6. *dokład* ministra sprawiedliwości.
- e) Naywyżey zatwierdzony 1809 Aug. 30, *dokład* ministra sprawiedliwości.
- f) Imienny naywyższy ukaz, dany Senatowi 1824 Januar. 4.
- g) Tenże.
- h) Tenże.
- i) Uk. 1824 Januar. 4, którym zalecono: aby w razie zebrania się większey liczby przychodzących spraw w którymkolwiek oddziale piątego lub szóstego departamentu, i tym sposobem obciążenia jego więcej nad inne; minister sprawiedliwości rozporządzeniem swoim temu zaradził, wymuiąc sprawy z iednego, a odsyłając do drugiego oddziału.

ROZDZIAŁ II.

RODZAJE SPRAW CYWILNYCH DO SENATU WYTACZANYCH I PORZĄDEK ICH POSTĘ- POWANIA.

Rodzaje
spraw cy-
wilnych.

§ 7. Sprawy cywilne do Senatu wytaczane, troiakiego są rodzaju: 1) o majątki nieruchome (вотчинныя дѣла), 2) o długi (долговыя), i 3) uczynkowe (цудныя). Pierwszego rodzaju spory, mają za przedmiot, właścicielstwo dóbr nieruchomych; prawem spadku lub innym ty-

tulem dochodzonych. Do drugiego rodzaju, należą kwestye o długi: na mocy umów, kontraktów, obligów i wexlów. Nakoniec wszelkie poszukiwania kar prawnych, tudzież opłat należnych, za wyrządzone krzywdy, przechowywanie zbiegłych poddanych lub gwałtowne zawładanie gruntów; idą pod tytułem uczynkowych.—Wszystkie takowe sprawy, rozbiebane są w Senacie: iużto porządkiem appellacyynym, iuż sposobem rewizyi. Pierwszy wtedy ma miejsce, gdy w niższej instancyi rozsądzona sprawa, po oświadczeniu przez którąkolwiek stronę nieukontentowania i założeniu appellacyi: wytacza się do Senatu. Rewizya czyli nowy rozbiór interessu, następuje na skutek podaney w Senacie skargi: na niesprawiedliwe postanowienie Rządu gubernialnego, Izby skarbowey, lub zarządzającego guberniā, chociażby przed otrzymaniem ostateczney decyzyi, nastale. Oprócz spraw appellacyynych i skarg prywatnych, postępują ieszcze do Senatu przedstawienia, od sądów i osób zarządzających interesami Państwa, w rozmaitych wydziałach; dla rozwiązania przez Senat załączącey wątpliwości. Rozmaite bydź mogą powody, takowych przedstawień; między innemi tu należy: sprzedaż lub zastawa przez opiekunów, majątków do małoletnich osób należących, dla uspokojenia długów, za-

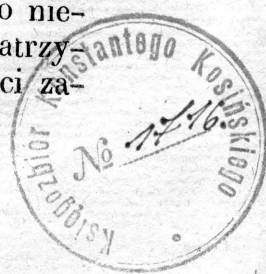
równy iak domów i sklepów dla ich starości i bliskiego upadku.

Pisma
wchodzące
gdzie i jak
postępują?

§ 8. Wszelkie do Senatu wchodzące pisma, oprócz ober-sekretarzom podawanych prośb; idą naprzód do ustanowionych na ten cel przy moskiewskich i petersburskich departamentach Senatu, głównych deżurstw. Te zostają pod wiedzą zarządzających kancelaryą powszechnego zebrania ober-prokuratorów i pod osobnym dozorem exekutorów, kolejno po sobie następujących; składają się z głównych deżurnych, sekretarzów Senatu, poddeżurnych, pomocników sekretarskich (повыпчиковъ) i dziennych dozorców (дневальныхъ), tudzież innych officyalistów kancelaryi. Do głównych więc deżurstw, postępują naprzód: pakiety odbierane z pocztamtów i innych magistratur, tudzież od osób w stolicach znajdujących się, za rewersem zapisywanym w xiędze, do której takowe pakiety należą, 2) przyjmowane przez ober-sekretarzów, podług ustanowionej między nimi tygodniowej kolei, od rozmaitych osób appellacyjne, oraz inne prośby, za rewersami w xiegach dla zapisywania takowych prośb u ober-sekretarzów znajdujących się. Główny deżurny, po rozpieczętowaniu pakietów i rozgatunkowaniu pism, rozdziela je podług departamentów pomiędzy osobnych

deżurnych, z których każdy obowiązany jest zapisać otrzymane papiery, naprzód: do xiegi głównego deżurstwa, potem wciągnąć do xiegi szczególnego deżurstwa, które zarówno iak pierwsze zostaje pod wiedzą ober-prokuratora każdego w swoim departamencie, pod dozorem miescowych exekutorów; i nakoniec za przyniesieniem tychże papierów do kancelaryi Senatu, rozdać je za rewersem w osobnej xiędze zapisywanym, następującym porządkiem:

§ 9. Do registratury: a) uwiadomienia departamentów Senatu i powszechnego zebrania z przyłączanymi do nich rezolucjami, w interessach do którychkolwiek departamentu należących, zapadłymi. b) Doniesienia i raporty osób zarządzających rozmaitemi wydziałami interesów Państwa, żądające rozwiązyującego wątpliwość zalecenia (предупреждения). c) Przyjmowane przez ober-sekretarzów skargi i prośby, osobiście podawane. d) Zapytania w rozmaitych interessach, z kancelaryi departamentowych Senatu lub Ministerium przychodzące. 2) Do exekutorskiego wydziału: raporty sądownictw lub osób, na otrzymane i spełnione ukazy Senatu, tudzież dawane wiadomości o niewykonaniu tychże. Exekutor rozpatrzywszy takowe raporty i wiadomości za-

leca, aby po zapisaniu ich do osobney
 xięgi spraw exekutorskich; raporty wzglę-
 dem odebranych ukazów, iako nie po-
 trzebujące referowania czyli czynienia *do-*
kładu Senatowi, oddane były za rewer-
 sami pomocnikom sekretarza, mającym u
 siebie same interessa, w których ukazy
 były posłane; inne zaś raporty i wiado-
 mości z podobnemiż rewersami, oddają się
 do registratury. 5) Ober-sekretarzom roz-
 daia się prośby appellacyjne i wszelkie inne
 z rozmaitych stron pocztą przychodzące.
 Prośby takowe oddają się temu ober-se-
 kretarzowi, który z kolei następując do
 ich przyięcia iest obowiązany. Ober-se-
 kretarz, po wpisaniu do swej xięgi prośb
 i rozpatrzeniu papierów, iесли ie znajdzie
 bydź nieformalnemi; oddaie do registra-
 tury, dla zapisania do xięgi wchodzących
 pism, a następnie uczyniwszy na nich adno-
 tacyą czyli *nadpis*: odsyła nazad proszą-
 cym, przez Rządy guberniialne tych gu-
 berniy, z których one przyszły a). Inne
 zaś prośby, które po rozpatrzeniu, formal-
 nemi bydź się okażą; oddaie za rewersem
 do registratury. Podobnież ober-sekretarz
 powraca z *nadpisem* prośbę temu, który
 ią osobiście podał lub iego plenipotentowi;
 iесли po przyięciu dostrzeże iakową niefor-
 malność i zaniebdanie porządku prawnego.

a) Instrukcyja ober-sekretarska 1766 Maia 13, punkt 6.

R O Z D Z I A Ł III.

REGISTRATURA, ZAPISYWANIE W NIEY SPRAW I ROZDAWANIE ICH DLA PRZYGO- TOWANIA *DO KŁADU*.

§ 10. Wszystkie wyżej opisanym po-
 rządkiem do registratury wchodzące pa-
 piersy, po zanotowaniu ich przez registra-
 tora; wciągają się do xięgi powszechney
 pism wchodzących, a z tych dawane do-
 niesienia i raporty, z przyłączeniem auten-
 tycznych w sprawie dokumentów, zapi-
 sują się do registrów nastolnych: w spra-
 wach o majątki nieruchome, do xiąg na
 to przeznaczonych, a w obligowych do
 takiegoż nazwiska registrów. Uwiado-
 mienia zaś departamentów Senatu, prośby
 appellacyjne, doniesienia, raporty i wia-
 domości; do xięgi spraw potocznych (*ме-*
кучных). Poczém registratura co do roz-
 dawnictwa papierów za rewersem, w xię-
 dze spraw przychodzących dawanym, po-
 stępuje w ten sposób:

§ 11. 1) Doniesienia i raporty przy
 sprawach, iесли w nich są podane lub z po-
 czty otrzymane prośby appellacyjne; od-
 daia się do tych wydziałów, do których
 z kolei należą. Sprawy zaś, w których
 prośb czyli skarg appellacyjnych ieszcze
 nie podano, pozostają w registraturze. Pro-

Do iakich
 xiąg z pi-
 sują się pa-
 piersy
 wchodzące
 do registra-
 tury?

Porządek
 w registra-
 turze.

śby, jeśli w czasie prawemznaczonym, to jest w przeciągu roku jednego, podane nie będą; po upływie terminu, przesyłają się doniesienia z papierami do wydziałów pomocniczych (повыпня); podług kolei sekretarzów, zaczynając od starszego z nich.

2) Dawane uwiadomienia z departamentów Senatu i czynione zapytania, w sprawach w którymkolwiek departamencie Senatu znajdujących się; oddawane są do wydziału pomocniczego, w którym interes zostaje: jeśli by zaś podług zdarzeń szczególnych w departamencie jakim tego rodzaju spraw nie było; wtedy oddają się uwiadomienia do wydziałów pomocniczych z kolei wypadających. — Na wszelkie zaś pytania, registratura za uczynieniem rewizyi aktów, daje od siebie odpowiedź a). 3) Prośby appellacyjne, skargi, doniesienia i raporty z żądaniem rozwiązania; oddają się także do wydziałów pomocniczych z kolei sekretarskiej wypadających. 4) Prośby w sprawach już w Senacie będących, i raporty na otrzymane ukazy Senatu, oraz wiadomości o ich wykonaniu; postępują z registratury do wydziałów pomocniczych, w których same sprawy odchodziły lub odchodzą. 5) Uwiadomienia za imiennymi najwyższymi ukazami o podwyższeniu rang, oraz w innych przedmiotach przysyłane dla wiadomości, wymagają *dokładów* od samey

registratury, i zachowują się z innemi najwyższymi ukazami.

- a) Do wydziałów pomocniczych, posyłają się z registratury kopie uwiadomień razem z imiennymi najwyższymi ukazami; autentyki zaś zachowują się w registraturze, w osobnej księdze pod nazwiskiem *imiennych najwyższych ukazów*.

§ 12. Nadto registratura się trudni:

1) naznaczaniem do referowania Senatowi, spraw o majątki nieruchome i obligowych, podług dawności ich weyścia, z zachowaniem ustanowionej między sekretarzami kolei; 2) sporządzeniem w sprawach appellacyjnych o majątki nieruchome registrarów, które się przesyłają do petersburskiej i moskiewskiej senackiej drukarni: w celu ogłoszenia w wydawanych przez Senat obławieniach, postępujących do rozbioru spraw i wezwania stron do podpisania wyciągów a); 3) układaniem miesięcznych wiadomości: a) o sprawach appellacyjnych ukończonych, b) o liczbie rozsądzonych i zalegających w departamencie sprawach, c) o wygotowanych i podpisanych w ciągu tygodnia wyrokach. — Wszystkie takowe wiadomości, przedstawiają się co tydzień przez ober-prokuratora ministrowi sprawiedliwości. Na koniec, do registratury należy: 4) czynienie na piśmie rozkładu pieniędzy, na wypłatę pensyi mie-

Dalszy
ciąg.

sięczney, urzędnikom i sługom kancelaryynym; 5) pilnowanie xiąg ukazowych, oraz osobney xięgi naywyższych imiennych ukazów, w departamencie otrzymanych.

- a) Każda sprawa appellacyyna o majątek nieruchomości, podług dawności postąpienia do Senatu rozbiegana, nie wprzód z kolei naznaczona byź może do *dokładu*, aż po upływie terminu sześciomiesięcznego; licząc od daty naypoźniejszego w petersburgskiej lub moskiewskiej gazecie ogłoszenia, ukazem 1764 Maia 20 dla wezwania stron do podpisywania wyciągów, zakreślonego.

ROZDZIAŁ IV.

PRZYGOTOWANIE SPRAW DO DECYZYI,
DOKŁAD, ZAPADNIĘCIE WYROKU I WYKONANIE IEGO.

Przygotowanie
spraw do
decyzji.

§ 15. W departamentach cywilnych Senatu, odbywające się sprawy: o majątki nieruchome, uczynkowe, wexlowe i potoczne; przygotowują się do decyzji następującym sposobem: pomocnicy sekretarza, za przyięciem papierów z registry, naprzód je zapisują do xiąg osobnych

na sprawy appellacyne i potoczne przeznaczonych. Pisma potoczne, po przygotowaniu ich przez pomocnika sekretarza i należytem objaśnieniu, z przywiedzeniem i zastosowaniem ustaw; po przejrzeniu przez sekretarza i uznaniu za dobre przez ober-sekretarza: przedstawiają się za pomocą *dokładu* Senatowi z zachowaniem ile można ustanowionej kolei, podług daty wchodzących spraw; wyłączając od tego zdarzenia niecierpiące zwłoki, w których interessa przed innemi potocznemi są rozbiegane. Jeśli sprawa jest ważna i zawikłana; na skutek rezolucyi Senatu, przygotowuje się w niej dla wysłuchania, osobny wyciąg z przywiedzeniem posługujących do przypadku ustaw.

§ 14. W sprawach appellacyynych o majątki, uczynkowych i wexlowych, pomocnik sekretarza, przygotowuje wcześniej, krótkie na piśmie objaśnienie <sup>Objaśnienie
interesu</sup> (zapiszka) z przytoczeniem <sup>czyli zapis-
ska.</sup> stosownych do niego ustaw. Notaty takowe objaśniające interes, przegląda sekretarz i ober-sekretarz; na kilka zaś dni przed czasem do roztrząsania naznaczonym, rozdać się do czytania senatorom, oraz na naznaczonego dnia referują się Senatowi z zachowaniem ^{obowiązuje} prawideł w naywyżey konfirmowanym 1802 8bra 21 *dokładzie*, <sup>prze-
pisanych.</sup> — *Zapiski* w sprawach potocznych

nych i appellacyjnych, za podpisaniem stron gdy są obecne, nie inaczej przedstawiają się do referowania Senatowi iak za konnotatą ober-sekretarza, sekretarza i jego pomocnika, u których sprawa się znajduie. + *zapiske prywatna.*

Jak się
przygoto-
wują wyro-
ki Senatu?

§ 15. Rezolucye Senatu w sprawach zapadające, pisze sekretarz, który sprawę referował, przegląda ober-sekretarz teyże expedycji; poczem oddają się protokuliście dla zapisania do żurnалу, konnotowanego przez ober-sekretarza na wszystkich kartach, a przez sekretarza pod każdym artykułem. Nakoniec podają się przez protokulistę do podpisu senatorom, drugiego lub trzeciego dnia po uczynionym referacie czyli *dokładzie*. — Tymczasem pomocnicy sekretarza, podług danych rezolucyy piszą wyroki, które po przepatrzeniu przez sekretarzów i zgodzeniu z oryginalnymi dokumentami lub *zapiskami*, a rezolucye z żurnalami i po przejrzeniu przez ober-sekretarza: za utwierdzeniem iednego i drugiego, przedstawiają się ober-prokuratorowi dla przejrzenia. Zresztą ober-sekretarze w konnotowaniu wyroków, przewodniczą się daną sobie w tym przedmiocie instrukcją. Ober-prokurator rozpatrzywszy wyrok z rezolucją Senatu i prawami zgodny, czyni napis: *czytałem* (читалъ); poczem tenże podaje się przez pro-

tokulistę senatorom dla podpisania. — Po podpisaniu zaś oddaie się przez ober-prokuratora protokuliście, z wyrażeniem na nim: *ma być wykonano* (исполнить). Autentyczne wyroki, pozostają w protokule, z którego wypisują się ich kopie, oddawane pomocnikom sekretarza za poświadczeniem protokulisty i rewerssem zapisywanym w więdze, na ten przedmiot przeznaczoney. Pomocnicy sekretarzów, wygotowują podług nich potrzebne ukazy, które po przepatrzeniu i konnotowaniu przez sekretarzów i ober-sekretarzów, oddawane są do wydziału exekutorskiego, dla wysłania gdzie należy.

ROZDZIAŁ V.

PRAWIDŁA, PODŁUG KTÓRYCH ROZBIERANE
I SĄDZONE SĄ SPRAWY W SENACIE.

§ 16. Przy roztrząsaniu spraw cywilnych w Senacie, zachowują się następujące ^{Jak zapadają wyroki w Senacie i kiedy są ostateczne?} zasady: 1) na mocy ukazu 1764⁴ Maia 20, w sprawach o majątki i czynkowych, drogą appellacyi wytoczonych,

czynią się ogłoszenia w gazetach obu stolic, względem wezwania prawujących się stron dla podpisu wyciągów, i na ten celznaczony termin sześciomiesięczny; licząc od dnia wydrukowania ogłoszenia. Strony w terminie się iawiające, podpisują wyciągi w swych sprawach sporządzone; w przeciwnym zaś razie, podają się one do rozstrzygnięcia bez podpisów a). 2) Na mocy ogólnego urządzenia Ministeryum b), sprawy dotyczące własności skarbu, nie inaczej odbierają wyrok, iak po zasięgnięciu opinii ministra; pod którego wiedzą zostają majątek skarbowy w sporze będący. 3) Zapadające w pojedynczych departamentach wyroki, gdy są iednomyślne, stają się nieporuszone; tak, że sprawa iednomyślnie wyrokiem rozstrzygnięta, a przez ober-prokuratora i ministra sprawiedliwości nie wstrzymana: uważa się za ostatecznie rozsądzoną, niepodlegającą przeniesieniu do powszechnego zebrania, w której samo wykonanie decyzji, następować powinno. 4) Gdy w departamencie zajdzie rozmaiłość zdań, chociażby ieden tylko senator był przeciwny, lub ober-prokurator na rezolucją się nie zgadzał; w takim razie, sprawy po naradzeniu się w tej mierze czyli odbytej dyspacie, na mocy ukazu 1714 Apryla 4, przenaszane są dla rozpoznania, do powszechnego zebrania Senatu. 5) Dana opinia przez senatora po

wysłuchaniu sprawy i do żurnалу przezeń podpisanego wciągnięta; gdy się nie zgadza ze zdaniem innych zasiadających członków, chociażby był nieobecny, od służby uwolnionym lub umarł, zastanawia wyrok departamentu: tak, że sprawa się przenosi do powszechnego zebrania, gdzie zasiadający członkowie, przy decydowaniu iey; uważają na głos byłego senatora c). 6) Jeśli w departamencie na rezolucją senatorów, minister sprawiedliwości lub ober-prokurator zgadzać się nie będą; powinni przelożyć Senatowi przyczyny prawne swej niezgody, najdalej w ciągu ośmiu dni.— Jeśli po rozważeniu takowych przyczyn, Senat na ich stronę się nie nakłoni, a minister sprawiedliwości lub ober-prokurator, przy swém zdaniu pozostaną: sprawa na skutek przelożenia ministra sprawiedliwości, postępuje do powszechnego zebrania Senatu d). 7) Wszystkie sprawy, w których na zdanie Senatu, nie zgadza się minister, przez którego wydział przechodził interes, tycczący się własności skarbu, dla dania w nim opinii: przenaszane są do powszechnego zebrania e).

a) Ukaz 1809 Apryla 28.

b) 1811 Junii 25 Cz. II. Roz. I. § 240.

c) Ukaz 1802 7bra 8.

d) Gdy iednomyślnemu zdaniu senatorów w departamencie, przeciwi się ober-prokurator; spra-

wa nie inaczej się przenosi do powszechnego zebrania, iak tylko w zdarzeniu zgody ministra sprawiedliwości z ober-prokurorem i poparcia jego zdania: w przeciwnym przypadku, minister sprawiedliwości zaleca ober-prokuratorowi, nie zatrzymywać wyroku podług zdania senatorów, zapadającego.

e) Zalecenie ministra sprawiedliwości 1816 Febr. 10.

R O Z D Z I A Ł VI.

CZYNNOŚĆ I OBOWIĄZKI POMOCNIKÓW SEKRETARSKICH, PROTOKULISTÓW I EXEKUTORÓW.

Czém się
trudnią po-
mocnicy se-
kretarza?

§ 17. Pomocnicy sekretarscy, oprócz przysposabiania spraw do *dokładu*, zatrudniaią się zawsze pod przewodnictwem sekretarzów: 1) sporządzeniem wiadomości o sprawach odsądzonych, postępujących do registratury dla ułożenia ogólnej po expedytach wiadomości; 2) pilnowaniem, aby papiery podług summaruszów im powierzane, w należyтым porządku się znajdowały; 3) zapisywaniem regularnem w registrach nastolnych: kiedy która sprawa odsądzona i wyrok w niej spełniony? 4) zdawaniem spraw odsądzonych

nych podług rejestru do archiwum, po każdym upływie trzech lat, i na koniec 5) przestrzeganiem, aby zaprowadzone w każdym sekretarskiem pomocnictwie xięgi, porządnie pisane i chowane były.

§ 18. Po wysłuchaniu w Senacie sprawy i zadecydowaniu iey, zapisuje się w protokule postanowienie czyli żurnal: po podpisaniu którego i po zdaniu od ober-prokuratora utwierdzonych przez niego postanowień czyli wyroków, za rewersem wydaje się z protokulu do pomocnictwa sekretarskiego zaświadczona kopia żurnalu. Powinnością iest protokulisty chować w należyтым porządku protokul i w nim znajdujące się żurnaly. Nadto iego staraniu i odpowiedzialności poruczone iest: 1) sporządzenie z takowych żurnalów wiadomości (меморій) i z nich krótkich wyciągów, które obok z wiadomościami, każdego tygodnia przez ober-prokuratora posyłaia się ministrowi sprawiedliwości; 2) sporządzenie wiadomości z każdego miesiąca o zasiadaniu senatorów i odsądzonych sprawach, ministrowi sprawiedliwości co miesiąc przesyłanych.

Co zawiera
ją w sobie
protokuly
Senatu, oraz
powinność
protokulisty.

§ 19. Do exekutora należy: czuwać naitroskliwiey, aby na wysyłane z Senatu ukazy, dawane były w naznaczonym cza-

Obowiązki
exekutora.

sie rapporty o rzeczywitem wypełnieniu lub doniesienia o przyczynach, dla których zachodzi trudność lub zwłoka w ich wykonaniu. Pod jego dozorem zostaje xięga, w której się zapisują wszystkie wysyłane z Senatu ukazy, z oznaczeniem: kiedy wysłane i co zawierają? W tej xiędze czynią się adnotacye: kiedy na skutek ich przysłane raporty tak o dóysciu, iak wykonaniu? lub z wyłożeniem przyczyn, dla których skutek nie nastąpił. — Jeśli na dany ukaz, od sądownictwa lub osoby, raport nie zostanie otrzymany; exekutor czyni po dwakroć przypomnienie i w teyże xiędze notuje datę wysłania przypomnień, iako też po nieotrzymaniu w terminie względem posłanych ukazów raportu, kiedy żądana była przez Senat odpowiedź lub powtórzone zalecenie? Xięgę takową obowiązany exekutor często przedstawiać ober-prokuratorowi dla przeglądania; a co cztery miesiące podawać ober-prokuratorowi sporządzoną z tej xięgi wiadomość: o niespełnionych za cały tercyał ukazach, dla przedstawienia iey ministrowi sprawiedliwości.

Dalszy
ciąg.

§ 20. Nadto do exekutora należy:
1) niezwłoczne wysyłanie gdzie wypada, ukazów Senatu, oraz innych pism wychodzących; 2) sporządzanie wiadomości:

a) względem odsadzonych, przygotowanych do sądzenia i pozostających od tego, sprawach; b) o urzędnikach i officyalistach kancelaryi, z wyszczególnieniem: kto z nich osobiście w kancelaryi się znajdował a kto wysłany, uwolniony albo z przyczyny choroby, nie był obecny; na koniec, c) o zasiadaniu senatorów. — Z takowych wiadomości dwie pierwsze, co miesiąc przedstawiają się przez exekutora ministrowi sprawiedliwości; a ostatnia wysyłana bywa, do exekutorskiego wydziału powszechnego zebrania petersburskich departamentów. 3) Należyty dozór nad deżurnemi, oraz ich xięgami; aby w porządku utrzymywane były, i aby zapisywane w nich papiery, rozdawane były w swoim czasie, bez opuszczenia. — Jemu także zostawione dostrzeganie wszystkich officyalistów kancelaryi departamentowej Senatu: iako też ścisłego pełnienia ich obowiązku i dobrego prowadzenia się.

R O Z D Z I A Ł VII.

XIĘGI W KANCELLARYI DEPARTAMENTÓW
SENATU ZAPROWADZONE I ZAWIADYWA-
NIE KANCELLARYA.

Jakie są
xięgi w
kancellaryi
departa-
mentówSe-
natu?

§ 21. W kancellaryach departamen-
towych Senatu, utrzymują się następu-
jące xięgi: 1) co do deżurstwa, xięgi dla
zapisywania wszystkich wchodzących do
departamentów z głównego deżurstwa pa-
pierów, za rewersem tych, którym są
oddane. 2) Co do registratury: a) xięga
powszechna wchodzących papierów, za
rewersem tych, którym rozdane; b) trzy
registra nastolne, a mianowicie: w spra-
wach appellacyynych o majątki nieru-
chome, uczynkowych, wexlowych i par-
tykularnych czyli potocznych; c) xięga
najwyższych imiennych ukazów. 3) Co
do wydziału pomocników sekretarskich
(повытсья): a) xięga spraw appellacyy-
nych, z oznaczeniem czasu przyyścia i
rozbiegania, za rewersami z wyrażeniem
czasu, którego do pomocników sekretar-
skich przesłane; b) xięga spraw przyię-
tych z kolei od innych pomocników se-
kretarskich z wyrażeniem czasu przyyścia
i roztrząsania, tudzież kiedy od kogo
przyięte; c) spraw potocznych z oznacze-
niem czasu weyścia sprawy i rozsądzenia;
d) spraw rozsądzonych w Senacie, z o-

znaczeniem: kiedy roztrząsane, kiedy wy-
roki oddane sekretarzowi, kiedy podpi-
sane, kiedy ukazy podane do konnotaty
sekretarza, kiedy zakonnotowane i od-
dane dla wyprawienia; e) summaryusze
czyli registra spraw appellacyynych i po-
tocznych, za numerami; z oznaczeniem
czasu ich weyścia, tudzież kiedy rozsą-
dzone lub przeniesione do powszechnego
zebrania departamentu, albo kiedy od-
dane do archiwum, lub tylko odesłane
do innych expedyccy. (4 U sekretarzów:
a) xięgi spraw appellacyynych, przeznac-
zonych do referowania z wyrażeniem
czasu wstąpienia ich i rozbiegania; b) xięgi
spraw partykularnych czyli potocznych;
c) rozsądzonych z wyrażeniem: kiedy
rozsądzone, kiedy wyroki ober-sekreta-
rzowi podane, kiedy podpisane, kiedy
ukazy ober-sekretarzowi podane i od nie-
go otrzymane. — 5) U ober-sekretarzów:
a) xięgi spraw rozsądzonych, appellacyy-
nych i partykularnych, z okazaniem: kie-
dy rozpoznane, kiedy wyroki w nich za-
padłe ober-prokuratorowi podane, kiedy
ukazy do zakonnotowania przyniesione i
kiedy takowe sekretarzowi powrócone zo-
stały; b) podawanych osobiście prośb i z po-
czty odbieranych, z oznaczeniem czasu
przyyścia, za rewersami tych, którym są
oddane. — 6) Co do protokołu: registr wy-
roków z rewersami tych pomocników se-

kretarskich, którzy ie otrzymali w zaświadczonej kopii. — 7) Co do wydziału czynności exekutorskiej: a) xięga ukazów Senatu, z wyrażeniem: kiedy posłane, w iakiej treści, u którego pomocnika sekretarskiego iest sprawa, w której posłane ukazy; kiedy dane raporty względem utrzymania i wypełnienia ukazów, lub z wyszczególnieniem przyczyn, dla których nie wypełnione. — W teyże xiędze zapisuie się: kiedy wysłane i ponowione, pobudzające do odpowiedzi zalecenia. b) Xięga wysyłanych z Senatu ukazów, oraz innych pism, za rewersami tych, którzy ie przyjmowali.

Kto zarządza kancelaryą Senatu w departamentach?

§ 22. Kancellarya każdego departamentu Senatu, zostaje pod rządem ministra sprawiedliwości i ober-prokurora. Ostatni, oprócz uczestnictwa w sprawach wyżej opisanego, ma dozór nad wszystkiimi członkami kancelaryi, zaczynając od ober-sekretarzów i czuwa nad wypełnieniem obowiązków dla każdego prawem przepisanych. Przyymowanie ich, uwolnienie na czas lub na zawsze, oraz nagradzanie: dzieie się na przedstawienie ober-prokurora ministrowi sprawiedliwości. — Wszelka korespondencya tegoż ministra tak w przedmiotach wyszczególnionych, iako też w roztrząsaniu samych spraw, odbywa się przez ober-pro-

kurora. — Na tey osnowie, ober-prokuror przedstawia wiadomość ministrowi sprawiedliwości: a) o odsądzonych appellacyjnych sprawach, b) o liczbie spraw odsądzonych w departamencie, c) o przygotowanych i podpisanych dekretach, d) o podawanych przez ober-sekretarzów ober-prokurorowi wyrokach, ieszcze nie wysłanych.

§ 25. Kancellarya dzieli się na ekspedycye, złożone z sekretarzów, pomocników sekretarskich i kancelaryynych oficyalistów. — Ober-sekretarz iest zwierzchnikiem ekspedycyi, i dla tego obowiązany iest mieć bacność: aby wszystkie sprawy tak do sądzenia należące, iak pozostające do wyprawienia na skutek zapadłego dekretu; miały bieg porządnym i niezwłocznym. W każdej przeto potrzebie, powinien sam podług ważności spraw, układaniem przedmiotów się zatrudniać; inne zaś mniej ważne pisma polecać sekretarzom, oraz innym urzędnikom kancelaryi i w każdym wyroku, żurnale, ukazie, *dokładzie* i wiadomości, podpisywać się. Niemniej obowiązany mieć dozór w swej ekspedycyi, aby każda sprawa przygotowana do roztrząsania; wyjaśniana była przytoczeniem wszystkich okoliczności i obron, aby wyciągi były sporządzane bez żadnego opuszczenia, ze wszelką

Kto zawiaduje ekspedycjami?

akuratnością. Powinien przyjmować prośby podawane do Senatu, i rozpatrzywszy je, albo przygotować do rozpoznania, albo uznawszy za nieformalne, oddawać nazad z adnotacją: wyrażającą przyczynę, dla czego prośba nie przyjęta? — W czasie sądzienia spraw, powinien objaśniać zasiadających w interesie i przypominać ustawy. Jeżeli zaś postrzeże jaką wątpliwość, albo uzna rezolucyą za niezgodną z prawem; w takim razie przyzwoitym sposobem wprzód powinien przedłożyć swoje uwagi zebraniu z należytem objaśnieniem i dowodami. — Gdy zaś przedłożenie iego uwag, nie zostanie przyjęte; obowiązany donieść o tém słownie i na piśmie oberprokuratorowi, pod dozorem którego sprawa się znajduje i od niego oczekiwać informacyi, do podpisania żurnалу. Za każdą nieakuratność, zostającego w swojej wiedzy officyalisty, opuszczenie i zwłokę: równie iak za własną winę, odpowiada a).

a) Instrukcyja dla ober-sekretarza Senatu 1766
Maja 13.

R O Z D Z I A Ł VIII.

PORZĄDEK SĄDZENIA SPRAW KRYMINALNYCH,
W DEPARTAMENTACH SENATU.

§ 24. Sprawy kryminalne, w Senacie^{Rodzaje spraw kryminalnych.} roztrząsane; albo są kryminalne ściśle tak nazwane albo sledztwienne a). Do pierwszych odnoszą się: 1) przestępstwa przeciw pierwszym dwóm punktom, to jest: przeciw monarchii i Monarsze, 2) bunty albo podburzanie ludu, 3) świętokradztwo 4) kazirodztwo, 5) fałszowanie assygnat i w powszechności fałszowanie monet krajowych, 6) fabrykacya pasportów, 7) aktów i pieczęci skarbowych, 8) podpalanie, 9) przechowywanie złoczyńców, 10) kradzież i łupieztwo, 11) przedayność urzędników, 12) pojedynki, 13) odszczepieństwo i wyrzeczenie się wiary chrześcijańskiej, 14) zranienie, 15) krzywdy ciężkie, 16) postęпки okrutne, 17) próżne utrudzenie Monarchy, 18) podawanie skarg nieprawnych na Senat, 19) zelżenie sądownictwa, 20) szkalujące pisma, 21) przechwálki względem zabójstwa, oraz inne kryminalne przestępstwa.

a) Uk. 1802 Xbra 23. — Tak sledztwienne, iak kryminalne sprawy, poczynają się od sledzenia wystepku: nietrafny jest przeto wzmiankowany podział spraw. Tu się iednak powtarza dla tego, że w prawach jest przyjęty.

Sprawy
sędziowskie.

§ 25. Przedmiotem spraw sędziowskich, są występki tyczące się: 1) zaniebdania lub przestąpienia obowiązków, 2) kradzież skarbu przez urzędników nim zawiadujących oraz inne przewinienia z urzędu, zawierające w sobie naruszenie obowiązku; 3) cudzołóstwo podlegające duchownej pokucie, 4) osobiste krzywdy komukolwiek wyrządzone, za które podług prawaznaczona jest opłata za ubliżenie honoru, albo włożony obowiązek przeproszenia; 5) ucieczka ludzi poddanych, pijaństwo oraz wszelka zuchwałość, 6) paszkwile miotane na osoby prywatne; 7) włóczęgostwo ludzi nie mających piśmiennych świadectw, 8) niedotrzymanie zawartych ze skarbem kontraktów, 9) wszelka samowolność, 10) przekradanie trunków, 11) gry hazardowne, 12) niszczenie lasów skarbowych, 13) kontrabandy, 14) utajenie poszlin, 15) boie, 16) nieposłuszeństwo sądom ziemskim i policyom miejskim, 17) ucieczka albo uchylanie się od służby wojskowej, 18) pieśniactwo i tym podobne występki.

Jakie sprawy kryminalne i sędziowskie przechodzą na rewizję do Senatu?

§ 26. Porządek sądzenia w Senacie spraw kryminalnych, sędziowskich i cywilnych, iednostayny iest, z tą różnicą; że sprawy kryminalne i sędziowskie, przechodzą na rewizję do Senatu, w następnych tylko zdarzeniach: 1) ode-

brania wyrokiem rangi i przywileiów szlacheckich a), 2) niezgody gubernatora na wyrok izby kryminalnej b), 3) osądzenia na karę znacznej liczby osób c), 4) w sprawach o zabójstwo, do których zamieszani zostali szlachta lub urzędnicy, chociażby potem przez wyrok od kary uwolnieni d), 5) w zdarzeniu przestępstw, w których szlachta z włościanami o współnictwo posadzona, a mianowicie gdy poddani przez panów do zbrodni podmówieni bydl się okazać e), 6) w sprawach osób ozdobionych medalami, z wizerunkiem Monarchy, na karę ~~jaką~~ osadzonych, chociażby nie mających ober-officerskiej rangi ani szlachectwa f); nakoniec 7) na skutek apelacyi, dozwołoney od wyroków nieskazujących na śmierć polityczną, lub utratę czci, ani też na karę cielesną g).

a) Ukaz 1802 7bra 8. — W sprawach kryminalnych tego rodzaju, departament Senatu, referuje Monarsze czyli podaje *dokłady*, i oczekuje najwyższego potwierdzenia czyli ukazu.

b) Ukaz 1808 Marca 16.

c) Na mocy najwyższego potwierdzonego żurnалу komitetu ministrów 1818 Januar. 19, za wielką liczbę osób, uważa się: gdy więcej aniżeli dzie-
cieli 9 osób więci, jest na karę osadzonych. *celowny karę, lecz nie araz*

d) Uk. 1820 Julii 15. — Senat i o tych również sprawach czyni przedstawienia Monarsze, za pomocą raportów wyjaśniających okoliczności i przyczyny, dla których szlachcic lub urzędnik od kary uwolniony zostaje. *wyższe potwierdzenie uk 1819*

Jan 23* Prawo T. XIV p. 245

- e) Uk. 1818 Augusta 8.
 f) O sprawach tego rodzaju, zalecono także przedstawiać Monarsze, na mocy ukazów: 1810 Augusta 11 i 1818 Januar. 14.
 g) Uk. 1808 Marca 16. — Izby kryminalne, takowym pod sądnym obiawiaią wyroki i biorą na to rewersa, poczem wolno im zanieść appellacyą w przeciągu dwóch tygodni przy złożeniu poszlin 12 rubli, z wyszczególnieniem przyczyn nieukontentowania i przytoczeniem ustaw, przeciw którym wyrok zapadły byż mienia. Na skutek takowej appellacyi sprawa bez składowania pieniędzy appellacyynych 200 rubli, niezwłocznie przesyła się do Senatu; gdzie z kolei bez starania i powoływania stron dla wysłuchania i podpisania ekstraktu, ostatecznie rozsądzona będzie. Naznaczony zaś dwuniedzielnny termin, nie liczy się od dnia obiawienia dekretu, lecz od daty wydania kopii, z uzyskaniem od pod sądnych rewersu, na to: że takową kopię otrzymali, i appellacyą w przeciągu dwóch tygodni zaniósł. — Uk. 1802 Xbra 23 i 1813 Januar. 20.

Ekstrakty i
kolej są-
dzenia
spraw.

§ 27. Wyżey już wzmiankowano, że sprawy kryminalne i śledztwienne sążone są w Senacie bez wzywania osób do podpisania ekstraktu; na żądanie atoli osobiste uczestników w sprawach, wyciągi takowe im się obiawiaią: na mocy prawideł w manifeście 1802 7bra 8 i naywyżey zatwierdzonym *dokładzie* tegoż roku 21 8bra wyrażonych; aby tym sposobem ekstraktom nadać większą wiarę i ułatwić środki obrony dla niewinnych a). Dwoiaka iest kolej sążdenia spraw w Senacie: iedna ustanowiona na sprawy, w których osoby są swobodne;

druga zaś na sprawy, osob pod aresztem zostaiących b). Sprawy osób aresztowanych, roztrząsane są przed innemi c); w celu ich przyspieszenia, zalecono izbom kryminalnym i rządowi gubernialnym, dawać Senatowi wiadomości o sprawach odsądzonych i zalegaiących, tudzież utrzymywanych z tey przyczyny aresztantach d).

- a) Ukaz 1802 Xbra 24.
 b) Ukaz 1810 Julii 14.
 c) Tenże ukaz.
 d) Opinia Rady Państwa 1815 8bra 15.

ROZDZIAŁ IX.

TRYB POSTĘPOWANIA SPRAW KRYMINALNYCH, W POWSZECHNEM ZEBRANIU SENATU.

§ 28. Sprawy tak cywilne iak kryminalne, postępuią do powszechnego zebrania Senatu, w następujących zdarzeniach: 1) na skutek imiennych naywyższych ukazów, danych na prośby zanaszane do Monarchy, zawieraiące w sobie skargę na którykolwiek departament Senatu a); 2) w przypadku rozmaitości zdań senatorów, zasia-

W iakich przypadkach, wytaczaią się sprawy do powszechnego zebrania?

dających w departamencie b); 5) gdy minister sprawiedliwości i ober-prokurator, nie zgadzają się na wyrok departamentu Senatu c); 4) gdy rezolucya departamentu, nie zgadza się z opinią ministra, przez którego interes przechodził d); 5) sprawy nadzwyczajne (для казусных), to jest: potrzebujące nowego prawa lub odmiany dawniejszego.

a) Uk. 1802 7bra 8. — Przy podaniu prośby Monarsze, ze skargą na wyrok departamentu Senatu; składa się kopia wyroku, i rewers na to: że ten, kto się na Senat skarży, ma znajomość prawa surowo zastrzegającego, aby w niesprawiedliwych interessach, skarg niezanosić. — W tymże albowiem imiennym ukazie 1802 7bra 8 wyrażono: że od wyroków Senatu, nie ma appellacyi; lecz gdy mogą być nadzwyczajne zdarzenia, w których zabraniać wszelkiey do Monarchy ucieczki: byłoby odbierać możność obrony uciśnionemu, w takim przeto zdarzeniu, jeśli się kto skarżył na Senat; powinien na-przód dać rewers na to: że zna ustawy surowo zakazujące podawać niesprawiedliwe skargi na Senat: gdy bowiem skarga (się bydy) niesprawiedliwą okaże, zanoszący ją, pod sąd oddany będzie.

b) Uk. 1802 7bra 8.

c) Uk. 1763 Xbra 15.

d) Patrz rozdział V. § 16.

Jak przechodzą sprawy z departamentów, z powodu różnaitości zdań? § 29. Ober-prokurator departamentu, we wszystkich zdarzeniach różnaitości zdań, donosi ministrowi sprawiedliwości; który po rozpatrzeniu, zaleca ober-prokuratorowi: aby sprawę ustanowionym porządkiem

przeniósł do powszechnego zebrania. Ober-prokurator za otrzymaniem takowego zalecenia, daie rozkaz ober-sekretarzowi względem iego wypełnienia i razem odniesieniem się swoim uwiadomienia o tém ober-prokuratora powszechnego zebrania. — Ober-sekretarz, po uczynieniu rozporządzenia w expedyeyi, względem przysposobienia sprawy do referowania w powszechnem zebraniu; zaleca expedyeyi odnieść się do registratury powszechnego zebrania, względem zapisania w niem sprawy do nastolnego rejestru: ober-prokurator zaś tegoż zebrania, zaleca od siebie registraturze, niezwłoczne dopełnienie tey formalności i podług ustanowioney kolej, naznacza dzień, którego sprawa ma być referowana.

§ 30. Gdy departament Senatu, uzna ^{Przeniesienie sprawy do powsz. zebrania, dla iey osoblności.} iaką sprawę za nadzwyczajną; wtenczasdo przedstawia ją na rozpoznanie powszechnemu zebraniu; ober-prokurator zaś przed podpisaniem decyzyi, donosi w takim razie o rezolucyi Senatu ministrowi sprawiedliwości i oczekuje od niego względem dalszego biegu sprawy, zalecenia a). Gdy nastąpi zalecenie ministra, względem przeniesienia takowey sprawy do powszechnego zebrania: wtedy też same zachowują się prawidła, które są przepisane dla spraw, różnaitości zdań podlegających.

a) Zalecenie ministra sprawiedliwości 1817 Xbra 15.

Przeniesienie sprawy do powszechnego zebrania, na skutek imiennego ukazu.

§ 51. Imienny najwyższy ukaz, względem rozpoznania sprawy w powszechnym zebraniu z podawaną prośbą i opinią kommissyi prośb, za pośrednictwem głównego i szczególnego deżurstwa, zwyczajnym sposobem przechodzi do registratury powszechnego zebrania: gdzie po zapisaniu do powszechnej pism wchodzących xięgi, oddaje się za rewersem do pomocnictwa sekretarskiego, i zwyczajnym porządkiem referuje się Senatowi. — Za wysłuchaniem ukazu, nastaje zalecenie względem zapotrzebowania sprawy z departamentu Senatu a). Otrzymałą na skutek postanowienia i ukazu Senatu sprawę z opisaniem biegu iey w departamencie, registrator wciąga podług iey rodzaju do nastolnego rejestru i do powszechnej pism wchodzących xięgi za rewersem; poczem oddaje podług kolei do pomocnictwa sekretarskiego, gdzie zwyczajnym porządkiem przygotowuje się do referowania. Na ten koniec naznacza się dzień przez ober-prokuratora powszechnego zebrania, podług kolei nastolnych rejestrów, których jest cztery: 1) spraw sądzonych za imiennymi ukazami; 2) postępujących do powszechnego zebrania, z powodu różności zdań; 3) partykularnych czyli potocznych; na koniec 4) spraw aresztantów pod strażą utrzymywanych b).

- a) Najwyżey potwierdzoną opinią Rady Państwa 1824 roku 30 Januar. przepisano: aby w zdarzeniu najwyższego rozkazu względem przeniesienia sprawy do powszechnego zebrania; wstrzymywać skutki dekretu, jeśli jeszcze nie nastąpiły. A jeśli ten wykonany, postępować podług ukazu 1798 roku 27 Januar., to jest: majątek zostawić pod zaprzeczeniem co do przedaży i zastawy, a dozór nad nim poruczyć gubernialney zwierzchności, aby wszystkie zakłady i zabudowanie znajdujące się w majątku, nie cierpiały szkody ani odmiany do ostatniego wyroku, w powszechnym zebraniu zapaść mającego. — Co się zaś tycze spraw, o majątki ruchome; kapitały, o które spor się toczy, oddawać do banku monarszego pożyczkowego na procent prawny; na pożytek tego, komu ostatecznym wyrokiem będą przysądzone.
- b) Sprawy tego rodzaju, bez zwłóki naznaczają się do referowania przez ober-prokuratora w powszechnym zebraniu, gdzie też przed innemi na zalecenie ober-prokuratora, referowane są sprawy, za najwyższymi imiennymi ukazami, odchodzące.

§ 52. Porządek, którym sprawa przechodzi przez kancelaryą powszechnego zebrania Senatu, i w niej do sądenia postępuje, iakoto: przyięcie papierów, rozdanie ich podług należności, zapisanie do rejestru nastolnego, oraz innych xiąg, przygotowanie sprawy do referowania czyli *dotkłądu*, i same iey referowanie, obowiązki ober-prokuratorów, ober-sekretarzów, sekretarzów, protokulistów, registratorów, pomocników sekretarskich, exekutorów, są też same, co i w każdym departamencie Senatu; wyiawszy, że się utrzymują xięgi

Xięgi i ca-
ły porzą-
dek kan-
cellaryjny
powszechn.
zebrania.

z pewną różnicą, iakoto: 1) w deżurstwie, xięga dla zapisywania postępujących do powszechnego zebrania z głównego deżurstwa papierów, za rewersem tych, którym oddane; 2) w registraturze, a) xięga powszechna, wchodzących papierów, b) cztery rejestra nastolne, opisane w poprzedzającym paragrafie, i c) registr imiennych najwyższych ukazów, oraz postanowień Senatu; 3) w pomocniactwach sekretarskich: a) xięga spraw wchodzących wszelkiego rodzaju, oraz b) należących do nich papierów, nakoniec c) rozbieganych spraw i rezolwowanych prośb; 4) u sekretarzów: a) spraw postępujących do referowania, z oznaczeniem czasu, którego postąpiły i kiedy rozpoznane, b) spraw partykularnych czyli potocznych, c) spraw i papierów decydowanych, z oznaczeniem kiedy rozbiegane, kiedy wyroki ober-sekretarzowi podane, kiedy podpisane, kiedy ukazy ober-sekretarzowi oddane i kiedy od niego nazad przyjęte i oddane dla wysłania: co wszystko zapisuje także w swojej xiędze spraw rozsądzonych, pomocnik sekretarza; 5) u ober-sekretarzów: a) spraw rozpoznanych i potocznych pism, z oznaczeniem: kiedy rozpoznane, kiedy dekreta ober-prokuratorowi podane, kiedy ukazy do konnotaty złożone i kiedy powrócone, b) prośb osobiście podawanych i z poczt odbieranych, z oznaczeniem cza-

su wstąpienia, za rewersami tych, którym oddane; 6) co do protokołu: rejestra dekretów i żurnalów; 7) w wydziale exekutorskim: a) xięga ukazów Senatu powszechnego zebrania, z oznaczeniem: kiedy i w iakiej treści ukaz posłany, z czyiego pomocnictwa sekretarskiego, kiedy sprawy rozbiegane, kiedy dekreta podpisane, ukazy konnotowane i posłane z oznaczeniem generalnego numeru, kiedy raporty o dóysciu ukazów otrzymane, kiedy wysłane przypomnienie pierwsze i drugie, kiedy ukazy ponowione i otrzymane raporty o skutku; b) wysyłanych z powszechnego zebrania ukazów, oraz innych wychodzących pism za rewersami, na przyymowanie ich dawaniami.

§ 33. Ober-prokurator pierwszego departamentu, zawiadujący kancelaryą ^{Władza ober-prokuratora pierwszego departamentu, w powszechnem zebraniu.} powszechnego departamentów petersburgskich zebrania i ober-prokurator powszechnego zebrania moskiewskich departamentów Senatu, oprócz powszechney z innymi ober-prokuratorami wspólney powinności: co do zarządzania kancelaryą, przeglądania wyroków; mają pod swoim dozorem: 1) podskarbstwo Senatu, 2) drukarnie, 3) archiwum, 4) sekretarzów, 5) komendy kurierskie i stróżów. Nadto ober-prokurator powszechnego zebrania moskiewskich departamentów, za-

rządza sprawami do heroldmeystra należącemi, departamentem własności nieruchomości (вотчинный департаментъ) i archiwum Państwa dawnych akt. — O interesach, któremi zawiadują pomienione wydziały, prokuratorowie czynią przedstawienia ministrowi sprawiedliwości i Senatowi, dla rozwiązania tak przez ministra, iako też pierwszy departament Senatu w Petersburgu, a powszechne zebranie w Moskwie.

**Prawidła w
sądzeniu
spraw, w po
wszechnem
zebraniu.**

§ 34. 1) Jeśli w powszechnem zebraniu po roztrząśnieniu jakiej sprawy; nastąpi iednomyślna decyzja, i ober-prokurator na nią się zgodzi: natenczas sprawa uważa się być ostatecznie rozsądzoną. 2) Jeśli zaś ober-prokurator i na jego przedstawienie minister sprawiedliwości, na iednomyślną rezolucją powszechnego zebrania Senatu, nie zgodzą się: w takim razie minister na piśmie przełożyć powinien Senatowi przyczyny swej niezgody, lub na skutek zalecenia ministra, toż samo czyni ober-prokurator powszechnego zebrania, w jego imieniu. 3) Gdy pomimo to wszystko, senatorowie pozostaną przy swem zdaniu, a minister nie przekona się o słuszności jego; sprawa wytacza się do Rady Państwa a). 4) Gdy w powszechnem zebraniu, przy roztrząsaniu jakiej sprawy, nastąpi różnomyślność zdań: sprawa

za pośrednictwem ober-prokuratora, przechodzi do ministra sprawiedliwości b). 5) Minister, zdania takowe z przedstawieniem ober-prokuratora i całą sprawą; oddaje na uwagę wszystkich ober-prokuratorów w Petersburgu, aby ci rozebrawszy istotę sporu i przejrzawszy stosowne do przypadku ustawy, dali swoją opinię. 6) Powziąwszy tym sposobem minister gruntowną o istocie sprawy wiadomość, polegając na mocy uwag ober-prokuratorów, stara się przełożeniem swoim pogodzić różnicę zdań, powszechnego zebrania Senatu c). Gdy wszakże na przełożenie ministra sprawiedliwości, nie nastąpi zgoda: zapada wyrok większością głosów, którą stanowią dwie trzecie obecnych na sesyi senatorów, jeśli przytem zgadza się minister sprawiedliwości d). 8) Gdy w powszechnem zebraniu, nawet za wysłuchaniem przełożenia ministra sprawiedliwości, większość głosów nie nastąpi: sprawa przedstawia się przez ober-prokuratora powszechnemu zebraniu, temuż ministrowi, a od niego przechodzi do Rady Państwa. 9) O sprawach odsądzonych, za najwyższymi ukazami, danymi względem przesądzenia ich w powszechnem zebraniu: Senat podaje Monarsze raporty i nie wprzód wykonuje swoje wyroki, iak za przedstawieniem przez ministra sprawiedliwości, na najwyższe po-

twierdzenie e). 10) Senat podaie także Monarsze dla potwierdzenia, rapporty o rozsądzeniu takich spraw, które się odbywały za najwyższemi ukazami; obawionemi nie przez Senat, lecz wydanemi na imie woiennych lub generał-gubernatorów, albo tylko izb kryminalnych: a nakoniec ustanowionym porządkiem przeszły do Senatu f).

- a) Manifest 1810 Januar. 1. dział II. § 4.
- b) *Dokład* ministra sprawiedliwości, najwyżey zatwierdzony 1802 8bra 21.
- c) Najwyżey zatwierdzony 1802 8bra 21, *dokład* ministra sprawiedliwości. — W przypadku rozmaitości zdań ober-prokuratorów, przeważa zdanie ministra sprawiedliwości.
- d) Ukaz 1802 7bra 8). — Dany głos przez senatora w departamencie, ma swoją moc i w powszechnem zebraniu, jeśli nie zostanie odmieniony. Równie dany głos w powszechnem zebraniu, iest znaczący, chociażby Senator po przełożeniu ministra do zgody wzywaiacem, na sessyi nie znaydował się; w obudwu przeto zdarzeniach, głosy mają być liczone, dla przekonania się o ich większości: podług opinii Rady Państwa 1813 9bra 10. — W sprawach odchodzących, za imiennym najwyższym ukazem; nie liczą się osoby, które podpisały opinią w departamencie. — W czasie przekładania uwag, skłaniających do zgody zdań; tych tylko senatorów potrzebne są zdania: którzy sprawę sądzili, iak opiewa zalecenie ministra sprawiedliwości 1817 Apryla 11.
- e) Zalecenie ministra sprawiedliwości 1815 Julii 9.
- f) Ukaz 1811 Julii 5.

C Z Ę Ś Ć II.

R A D A P A Ń S T W A.

R O Z D Z I A Ł X.

RADA PAŃSTWA W POWSZECHNOŚCI I W SZCZEGÓLNOŚCI UWAŻANA *).

§ 55. Rada Państwa, iest najwyższą po Monarsze, władzą rządową. Wszystkie prawa i ^{Władza, skład i po-} działania, ^{administracyjne} tudzież proiekta, roztrząsaia się pierwsiastkowo w Radzie: a po ostatecznem ich rozważeniu, podaią się Monarsze do potwierdzenia, bez którego nie są mocne. — Prezyduie w niey sam Cesarz, lub mianowany od Niego prezydentem, ieden z członków Rady. Wszyscy ministrowie z urzędu swojego, część senatorów, generalny kontroler i osoby ufnosć Monarchy posiadaiące, są członkami Rady: z których iedni zasiadaią po departamentach i w powszechnem zebraniu, drudzy zaś w o-

statniem tylko, do zasiadania bywają od Monarchy przeznaczani. Liczba pierwszych i drugich, nie jest oznaczona a) — Rada, podzielona jest na cztery departamenty, to jest: 1) *prawodawczy*, do którego należy: zapelniać niedostatek ustaw krajowych, objaśniać prawa ciemne i uzupełniać niedostateczne; 2) *spraw wojennych*: rozbiera interesa, dotyczące się ministeryum wojny i morskigo; 3) *spraw cywilnych i duchownych*: ma za przedmiot sprawiedliwość, religią i policją; 4) *skarbowey ekonomii*: trudni się przemysłem, naukami, handlem, finansami, kasą i rachunkami. — Każdy departament, ma swego prezydenta i sekretarza stanu. Minister, nie może być prezydentem: co pół roku, Cesarz mianuje osoby, mające prezydować w pojedynczych departamentach.

*) Roku 1726 za KATARZYNĘ I. ustanowiona została, *najwyższa tajna Rada* (верховный тайный Совет): dla roztrząsania ważniejszych spraw Państwa, później w *gabinet monarszy* zamieniona. Za ELŻBIETĘ i KATARZYNĘ II. była *Rada konferencyjna* (Конференц-совет) i *najwyższa Rada* (Высочайший Совет). W roku 1801 Marca 30, nieustająca została *Rada Państwa* (Государственный Совет); a nakoniec roku 1810 Januar. 1, otrzymała nowe i ostateczne swe urządzenie.

a) W obecnym czasie, Rada Państwa liczy 34 członków: z których 17 zasiadają po departamentach, 17 zaś w powszechném zebraniu.

§ 36. Członkowie wszystkich departamentów, składają *powszechne zebranie Rady*: w dni pewne na to wyznaczone (zwyczajnie co piątek każdego tygodnia) lub podług woli monarszey, zgromadzające się. — W takowem zebraniu, prezyduje jeden z członków, za najwyższem wyznaczeniem, w razie niebytności Monarchy; zasiadają członkowie, podług starszeństwa nominacyi i sekretarz Państwa. Porządek zasiadania jest następujący: naprzód siedzi prezydent, środek prawy zajmują członkowie nienależący do żadnego departamentu; po lewey stronie ministrowie. Przeciw prezydenta, po obu stronach: prezydenci departamentów, dalej członkowie tychże departamentów. Sekretarze stanu i pomocnicy ich, na sessjach zwyczajnych mają osobne stoły: na nadzwyczajnych zaś, nie są obecni. — Sessye zaczynają się o godzinie 10. — Członkowie departamentów, mogą się z sobą znosić; podług woli prezydenta. W interesie, wymagającym obecności i obrad dwóch lub trzech departamentów, prezydenci porozumiewają się: kiedy narażać się mają.

R O Z D Z I A Ł X I.

INTERESSA WŁAŚCIWE POWSZECHNEMU
ZEBRANIU RADY PAŃSTWA.

Jakie są in-
teressa, roz-
bierane w
powszechn.
zebraniu
Rady?

§ 57. W powszechnem zgromadzeniu Rady, roztrząsaia się: 1) interessa i sprawy, potrzebujące nowego prawa; 2) wewnętrzne urządzenia, odmiana istniejących lub ich dopełnienie; 3) sprawy potrzebujące w ustawach lub urządzeniach, objaśnienia rzeczywistego ich znaczenia; 4) środki dążące do prędszego wykonania istniejących praw i urządzeń; 5) ogólne środki, które w nadzwyczajnych okolicznościach wewnątrz Państwa, przedsięwziąć należy; 6) wydanie wojny, zawarcie pokoju, oraz inne stosunki zagraniczne, mogą być przedmiotem obrad; 7) coroczny bilans dochodów i rozchodów Państwa, ich sprostowanie, naznaczenie innych wydatków, w ciągu roku wydarzyć się mogących i środki nadzwyczajne finansowe; 8) wszelkie interessa, przez które część dochodów lub własności skarbowey, ma przejść do prywatnych osób; 9) sprawy o wynagrodzenie prywatnych, za ich własność, na krajowe potrzeby zabraną; nakoniec 10) zdawanie sprawy przez ministrów, z ich urzędowania.

§ 58. Nie należą do Rady: 1) interessa ^{Jakie interessa, nie należą do Rady?} prosto przez ministrów Monarsze referowane, czyli w których bezpośrednio czynią *dokłady* ministrowie; 2) podług ogólnej Ministerjum organizacyi a), odesłane do komitetu ministrów. Wszelkie interessa, przechodzą naprzód przez właściwy departament Rady. — Nie należą do departamentów sprawy, które z woli monarszey do powszechnego zebrania, odesłane zostaną.

a) 1811 Junii 25.

§ 59. Sprawy przychodzą do departamentu, już od ministrów, już na skutek woli monarszey. Jedne i drugie, przechodzą przez kancelaryą Państwa; przekłada je albo sekretarz Państwa, albo sekretarz stanu w swoim departamencie: w nieobecności zaś sekretarza stanu, jeden z jego pomocników. Decyzye, większością głosów zapadające, wpisują się do żurnалу. Niezgadzający się członkowie, w ciągu tygodnia obowiązani są dostawić swoje zdanie; które w autentyku dołącza się do żurnалу, podpisywanego przez prezydenta i członków, podług starszeństwa. Wszelkie sprawy, po ukończeniu swem w departamencie, roztrząsaia się w powszechnem zebraniu. Decyzye interesów prywatnych w departamentach i wyroki

Jak się odbywają sprawy, w departamentach Rady?

caley Rady, ogłaszają się w kształcie prawa lub urządzenia; aby decyzja mogła służyć naprzyszłość za ustawę, na podobne przypadki.

Jak przy-
chodzą
sprawy, do
powszech-
nego ze-
brania Ra-
dy?

§ 40. Sessye powszechnego zebrania, rozpoczynają się czytaniem wyroków, które najwyżej zostały utwierdzone. Sprawy przychodzą do powszechnego zebrania, albo z departamentów, albo od Monarchy, na skutek podanej prośby: niektóre bowiem interessa, postępują z woli monarszey do powszechnego zebrania, nie przechodząc departamentu, iakoto: 1) ogólne środki wewnętrzne, w nadzwyczajnych okolicznościach; 2) sprawy zagraniczne, wymagające użycia środków nadzwyczajnych; które do roztrząśnienia, Radzie będą polecane.

Jak się roz-
bierają in-
teressa, w
powszech-
nem ze-
braniu Ra-
dy?

§ 41. Interessa wprowadzane do powszechnego zebrania, prosto objaśnia na piśmie prezydent. Po przeczytaniu przełożenia interessu, każdy z członków żądać może objaśnienia, albo tylko powtórzenia tych punktów, które mu się zdają być nie jasne: a sekretarz Państwa obowiązany jest zadość uczynić jego żądaniu; podobnież każdy z członków, może wymagać udzielenia sobie papierów do

przeczytania, zawsze iednak w Radzie. Po-
czém zaczynają się obrady, względem ka-
żdego z punktów, podanych do roztrzą-
sania.— Gdy wszystkie punkta przejdą
tym porządkiem, a przedmiot dostatecznie
rozważony zostanie; prezydent zamyka
obradę i pyta o zdanie: a następnie o-
świadcza przyjęte większością, które się
wpisuje do żurnalu. Bez najwyższego atoli
utwierdzenia, żaden wyrok Rady; ogło-
szonym być nie może. Na ten koniec,
sekretarz Państwa, przedstawia Monarsze
do utwierdzenia decyzje Rady.— Ministro-
wie uwiadamiiani bywają o interessach, któ-
rych decyzje, gotują się w powszechnem
zebraniu. Słowne rozkazy cesarskie, o-
głasza Radzie prezydent: toż samo czynią
prezydenci w departamentach. Sekretarz
zaś Państwa, objawia Radzie na piśmie
wolę monarszą.

R O Z D Z I A Ł XII.

ŻURNALY, PRZYGOTOWANIE SPRAW
I DECYZYA.Żurnaly
albo proto-
kuly.

§ 42. Żurnaly albo protokuly Rady, są dwoiaki: 1) żurnal spraw utwierdzonych przez Monarchę i Radzie obywatelskich, podpisywany przez prezydenta Rady i sekretarza Państwa; 2) żurnal, do którego się wpisują decyzje Rady, przez Monarchę jeszcze nie utwierdzone. — Podpisują go prezydent i wszyscy członkowie, podług starszeństwa, tudzież sekretarz Państwa.

Interessa
Radzie nie
właściwe.

§ 43. Wszystkie akta i sprawy, przysyłane bywają do kancelaryi, na imię sekretarza Państwa. — Co do interessów wchodzących z Ministerjum, sekretarz Państwa dogląda; aby czynność Rady nie była obciążona: 1) interessami nieukończonemi w sądownictwach średnich lub wyższych; 2) takimi, których decyzja, zależy od Ministerjum albo władz iemu podległych; 3) sprawami od wyroku Senatu zawisłymi; 4) interessami do komitetu ministrów należącymi, i nakoniec 5) sprawami potocznymi, których rozwiązanie nie wpływa na decyzję podobnych przypadków, na przyszłość. Oprócz tego, sekre-

tarz Państwa dać baczenie, aby przy każdej sprawie dołączona była: 1) krótka notatka (zapiszka), istotę sprawy wyjaśniająca; 2) wszystkie dowody do niej należące; 3) ostateczna decyzja ministra; 4) projekt postanowienia, urządzenia, ukazu lub ogólnego zalecenia.

§ 44. W takim stanie wchodzące interesy, postępują do właściwego departamentu, dla wygotowania *dokładu*. Sekretarze stanowią, żądają dopełnienia od różnych departamentów przez swych pomocników; których upoważniają do tego *zapiskami*, przez się podpisanymi. — Takim sposobem przygotowana sprawa, przedstawia się sekretarzowi Państwa, aby przejrzał dokładnie i porządek: poczem sam się podpisuje, oraz sekretarz stanu, do którego to departamentu należy. O sprawach, ~~takim~~ ^{Jakim trybem, przygotowania się sprawy do decyzji?} porządkiem przygotowanych; posyła się co tydzień wiadomość prezydentom departamentów, z wyrażeniem treści *dokładu*. Sekretarz Państwa, takąż samą wiadomość, dostarcza prezydentowi, w interesach należących do powszechnego zebrania. O sprawach do decyzji przygotowanych, tak w departamentach iak w powszechnem zebraniu; uwiadamiają się ministrowie, do których to należy. — Rozprawy i wyroki Rady, wpisują się do żur-

nału, który układaia po departamentach sekretarze stanu: a w powszechney Radzie, sekretarz Państwa. Wszystkich departamentów żurnaly i autentyki wyroków, zachowują się w kancelaryi Państwa: kopie zaś ich z podpisem sekretarza Państwa, otrzymują ministrowie, dla dalszego wykonania.

ROZDZIAŁ XIII.

KOMMISSYA PROŚB I KANCELLARYA PAŃSTWA.

Kommissya prośb. § 45. Przy Radzie Państwa, znajduje się *kommissya prośb* (коммиссія проше-ній); iako wydział od niej zależący. Ta zostaje pod wiedzą iednego z członków Rady, ustanowiona iest w celu przyymowania podawanych na imie monarsze prośb. Podawane lub przesyłane do tey kommissyi prośby, zawierać w sobie mogą: skargi, żądania iakich nagrod lub wsparcia, i nakoniec rozmaite projekta.

§ 46. Skargi są nieskuteczne, iесли będą podawane na średnie urzędy; oминаwszy wyższe. Gdy kommissya uyrzy, że skarga iest słuszną: żąda od przyzwoitych miesc objaśnienia i stara się naprawić interes, wprowadzeniem go do stosownego departamentu Rady Państwa. — Jeżeli kommissya, daie decyzją przeciwną opinii ministra lub departamentu Senatu; wtedy żurnal i cała sprawa idzie do powszechnego zebrania Rady, tym porządkiem iak od ministra sprawy przychodzą. Inaczej sekretarz stanu, objawia proszącemu odmówienie.

§ 47. Co do nagrod, nieskuteczne są prośby: 1) podawane bez wiedzy swej zwierzchności, albo 2) raz już odmówione. Inne prośby, gdy wchodzą; kommissya zasięga wiadomości, czyli zbiera potrzebne sobie notycye, od właściwey zwierzchności i daie w żurnale zapisywaną decyzją. Co pół roku, z tego żurnalu posyła rapport Cesarzowi: który się odnosi do ministra skarbu, czyli z pozostałości summy na to przeznaczoney, można domierzyć iaką nagrodę? — Prośby o wsparcie, z powodu ubóstwa lub nieszczęścia podupadłych osób; mogą bydz raz przyjęte. Prośby o iednorazowe wsparcie od mieszkańców stolicy podawane; odsyłaia się do oso-

Prośby o nagrodę, kiedy są nieskuteczne?

nych towarzystw, na ten koniec ustanowionych: które w miarę swej możności, pomocy udzielaia. Projekta w prośbach podawane, nie wnoszą się: gdy są oczywiście niedorzeczne. Inne na uwagę zasługujące, odsyłane bywają do właściwego ministerium.

Kancelarya Państwa.

§ 48. Drugim wydziałem przy Radzie zostaiącym, iest *kancellarya Państwa* (государственная канцелярия); ustanowiona dla spraw wchodzących i wychodzących z Rady. Prezyduie w niej sekretarz Państwa; zasiadaia sekretarze stanu, oraz ich pomocnicy. Wszystkie papiery, przysylaia się na imie sekretarza Państwa. Kancellarya ta, złożona iest z pięciu oddziałów, do których należą: 1) interessa wojenno-lądowe i morskie, 2) cywilne i duchowne, 3) ekonomia skarbowa, 4) osobne poruczenia, 5) dozór nad archiwum, w którym się utrzymuia: żurnały, wyroki i akta ministrów, w Radzie Państwa roztrząsane a).

a) Tak Rada Państwa, iak wydziały przy niej się znajdujące; polegaia zupełnie na urzędzeniu, przepisaniem w manifestie 1810 Januar. 1.

K O N I E C.

Omyłki znaczniejsze.

karta	wiersz.	zamiast	czytają
8	14	estlandzkicy	estonskicy
—	15	6) finlandzkicy	zmazać
—	16	estlandzkich	estonskich
—	—	i finlandzkich	zmazać *)
—	21	dodadź	8) ieniseyskicy
—	33	estlandzkicy	estonskicy
9	15	1) kazańskicy	1) razan'skicy
22	10	rozstrzygania	rozstrzygania
48	28	nieustaiąca	nieustaiąca
50	6	inseressa	interesta

*) Nota. Dawniejsza gubernia finlandzka, z miastem stołecznem Wiborgiem, po traktacie frydrykshamskim roku 1809 7bra 5 zawartym; przyłączona została do księstwa finlandzkiego, na osobnych prawach zostawionego i ma swój Senat w Helsyngfors: który wszystkie sprawy finlandzkie, ostatecznie rozszadza.

342

„52.”

Koronicki

Porządek sądzenia

57 254

XIX w.

